

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

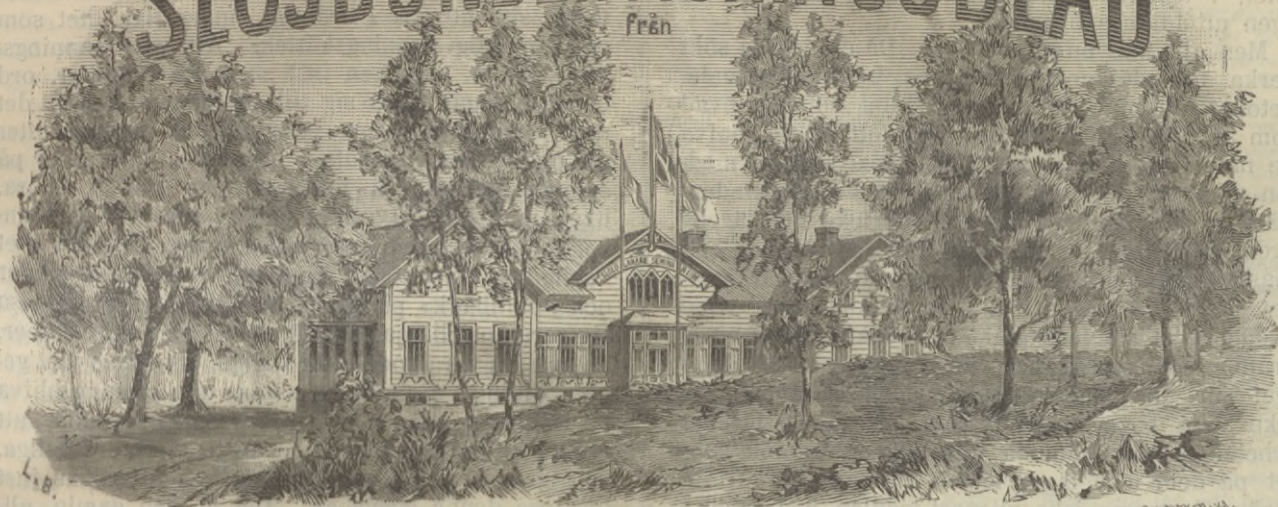
This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

J. Fröberg Stampgatan 39

SLÖJDUNDERVISNINGSBLAD

från

NÄÄS.

Tofte årgången. N:o 3 (131).

Redaktör: OTTO SALOMON.
Näås, Floda Station.

(Tryckt 14/4) 1896.

Om Utställningar.

II.

Vill examen vara en uppvisning af kunskaper, så vill skolutställningen vara en uppvisning af färdigheter. Framlagda välskrifningsböcker hafva sålunda till uppgift att ådagalägga den grad af färdighet, som förvärfvats i att forma bokstäfver, framlagda handarbeten och slöjdföremål färdigheten att utföra dylika o. s. v. Till syftet och äfven i flera delar likartade skilja sig emellertid examen och skolutställningen från hvarandra uti en väsentlig punkt, hvilket måhända icke alltid tillbörligen betraktas. Medan, såsom i det föregående blifvit betonadt, riktiga svar ingalunda med säkerhet betyda god undervisning och oriktiga svar dålig sådan, blir förhållandet något olika, då uppvisade arbeten skola tjäna till ledning vid bedömandet af en undervisnings verkliga värde. Ehuru utställda lärjungearbeten lika litet som examenskunskaper äro att betrakta såsom fullgiltiga bevis på, att den undervisning, ur hvilken de framgått, varit pedagogiskt försvarlig, kunna de nämligen — och häruti ligger just olikheten — vittna om, att ifrågakommande undervisning varit mindre väl planlagd, mindre väl ledd eller måhända bådadera.

Dåliga arbeten, dålig undervisning. Denna sammanställning borde ju förefalla fullt befogad, men det oaktadt finnas personer, hvilka, om de än icke rent af förfäktat en motsatt uppfattning, dock hålla före, att dåligt och ofullständigt hopkomna arbeten icke utesluta en god ledning från lärarens sida och tillbörlig färdighet hos lärjungarne. Oss synes denna åsikt vara beroende på en missuppfattning. Husslöjds- och handtverksundervisningen, som förut bedrefs och ännu delvis förekommer i skolorna, har såsom bekant mestadels ett rent ekonomiskt syfte, nämligen att genom de tillverkade arbetenas försäljning skaffa inkomster åt skolan eller dess lärjungar. Hufvudvikten kom då helt naturligt att läggas på själfva arbetena, icke på sättet och medlen för deras framställande. Om blott föremål af nöjaktig beskaffenhet funnos

till uppvisning och försäljning, ansåg man sig hafva gjort, hvad som göras kunde och fann det onödigt bekymra sig om förmenta oväsentligheter, sådana som huruvida lärjungarne drogo någon verklig nytta af undervisningen, huruvida föremålen vore lärare i stället för lärjungearbeten, eller om de ens vore utförda i skolan och icke från annat håll inköpta. Mot detta betraktelsesätt har den pedagogiska slöjden med skärpa och för visso äfven med framgång upprädd. Dess sats, *att hufvudvikten bör läggas icke på den färdiga arbetsprodukten, men på arbetandet själf och på dess betydelse för lärjungens utveckling*, har låtit slöjdundervisningen framstå uti en helt annan dager än förut. Man har förstätt, att det icke är för arbetenas utan för arbetarnes skull, som slöjden kräfver plats på skolans timplan, och att undervisningen därför måste anordnas och ledas från denna synpunkt. Icke att få så många säljbara arbeten utan så många väluppfostrade människor som möjligt blir härvid den ledande tankegången. Från att vara slöjdundervisningens egentliga slutmål har framställandet blifvit ett medel för att hos de små arbetarne utveckla vissa för lifvet viktiga egenskaper och krafter, och man har därvid sökt fatta skarpt i ögonen, att det gäller dana dem till dugande människor, icke blott till dugande handverkare eller slöjddikare. *Hvad* som göres blir visserligen äfven från denna synpunkt något viktigt, *huru* det göres dock något ännu viktigare. Undervisningen, som till hela sin anläggning är byggd på barnens verksamhetsbegär och på deras förmåga af själfverksamhet, måste söka att gradvis utveckla denna sistnämnda för karaktärsutbildningen så viktiga egenskap, den måste sträfvat efter att genom lämpligt metodiskt förfarande göra de små arbetarne allt mer och mer omsorgsfulla, ordentliga, noggranna, renliga, flitiga; den måste söka gå ut på att stärka deras kropp samt lära dem att använda öga och hand, så att de mäktat se, hvad de icke förut sågo och kunna utföra, hvad som ligger inom räckvidden af deras förmåga. Det är ett arbete, mindre på ett stycke tyg, papp eller trä än på ett stycke

människa, ett arbete, som låter arbetaren, medan han tror sig blott gifva form åt det döda materialet, i själfva verket foga sten till sten på sin egen utbildnings byggnad.

Men allt kan missuppfattas. Då de, hvilka sökt verka för slöjdundervisningens pedagogiserande, betonat, att man måste noga skilja emellan hvad som är mål, och hvad som är blott medel, hafva de naturligtvis icke afsett, att dessa senare, medlen nämligen, saklöst kunna skjutas i bakgrunden. Därföre att man färdas en väg icke för vägens egen skull utan för att nå en bestämd ort, kan och måste man likafullt hafva tillbörlig uppmärksamhet äfven på vägen och dess beskaffenhet. Den pedagogiska slöjdens mål är utvecklandet af vissa krafter och egenskaper, men dess väg till detta mål går just genom arbetens förfärdigande. Att icke vilja lägga hufvudvikten på dessa färdiga arbeten betyder sålunda visst icke detsamma som att på dem icke lägga någon vikt alls. Tvärtom utgöra desamma icke allenast medlen, hvarigenom vissa egenskaper komma till utveckling, men äfven beviset på, att en sådan utveckling försiggått. Några exempel må tjäna till att belysa denna vår tankegång.

En person slår sig ned vid pianot och spelar ett stycke. Det låter inte vidare vackert utan är, hvad man plägar kalla, en riktig »hackemat», med felaktiga och utanför takten anslagna toner, med disharmonier och dylika ledsamheter. Åhörarne göra icke någon hemlighet af sin fullt berättigade missbelåtenhet och finna det ligga tämligen nära till hands att af hvad som sålunda ljudes dem draga den slutsatsen, att vederbörande hvarken är musikalisk eller i besittning af tillbörlig teknisk färdighet. De blifva därföre tämligen häpna, när den spelande upplyser, att denna slutsats dock är något förhastad. »Ser ni, mitt herrskap» — säger han med en djupsinnig min — »jag äger nog alla nödiga betingelser för att kunna spela piano både musikaliskt och med god teknik, men som min lärare dess bättre har den åsikten, att vid spelning hufvudvikten skall läggas icke på det spelade stycket utan på den genom spelningen förvärfvade färdigheten, så får ni för all del icke på grund af hvad jag nu presterat tro, att jag haft en dålig lärare eller själf varit en dålig lärjunge. Att göra så mycket som möjligt för öfningens skull och förakta det bifall, som vinnes genom att spela vacker musik är just pedagogiskt.

Man mottager ett bref, illa hopkommet, illa stafvadt, skrynkligt, med påtagliga märken efter flottiga fingrar och mer eller mindre bortskrapade bläckplumpar. Vid betraktandet däraf drager man tvifvelsutänksamt åtskilliga för brefskrifvaren mindre förmånliga slutsatser, slutsatser, hvilka säkerligen icke rubbas däraf, om nämnde herre helt naivt söker häfda den uppfattningen, att han kan skriva sitt modersmål förträffligt, att han visst är omsorgsfull och har sinne för ordning, snygghet och prydighet, men att, då han icke vill lägga hufvudvikten vid arbetets resultat utan på den utveckling, som under arbetandet ernås, så har han vid skrifvandet af nämnda bref ansett riktigast icke begagna sig hvarken af sin kännedom om språket eller af dessa estetiska egenskaper. Hvarföre tager man icke gärna intryck af dylika funderingar? Jo, helt enkelt emedan den ringaste eftertanke borde öfvertyga enhver, att visserligen

egenskaper kunna tänkas såsom abstraktioner, men i själfva verket alltid måste yttra sig på ett fullkomligt konkret sätt. En ordentlighet, som icke tager sitt uttryck i ordning, finnes lika litet som en lögnaktig sanningskärlek. Att vara sanningskär vill ju nämligen just säga, att i tankar, ord och gärningar hålla sig till sanningen eller till det man uppfattar såsom sanning och sträfva efter att undfly dess motsats. Att vara noggrann är på samma sätt att så noggrant som möjligt utföra, hvad man har att utföra. Den, som vill göra anspråk på att betraktas som snygg, får lika litet dagligdags uppenbara sig med nedsmutsade kläder och »mullbänk» på läppen som den nyktre får visa sig vara en fyllkaja. Men än mer. Våra egenskaper, de må nu vara goda eller dåliga, utvecklas just genom öfning. Genom att städse tala sanning blifva vi allt mer och mer sanningsenliga, genom att arbeta ordentligt blifva vi städse mera ordentliga, och genom att öfva kärleksfullhet utvecklas just hos oss denna egenskap. Det är den gamla, alltid och på alla områden återkommande sanningen: Gräf ned ditt pund, och det skall tagas ifrån dig, men bruka det med omsorg, och det skall gifva afkastning, förmeras. Var slarfvig i hvad du gör, och slarfvighet skall så småningom hos dig öfvergå till en vana. Hvarje gång man utför ett dåligt arbete, ökar man för sig svårigheten och minskar man för sig möjligheten att blifva ordentlig och noggrann. Det är därföre dåliga arbeten ovedersägligen tyda på dålig undervisning, d. v. s. antingen på dålig metod, på dålig lärare eller på bådadera. Fäfängt vore att söka öfvertyga oss om motsatsen. Må det nu gälla skrifning, ritning, handarbete eller slöjd, bör alltid en god lärare, som använder en pedagogiskt försvarlig undervisningsmetod, icke allenast lyckas bringa till utveckling vissa för lifvet värdefulla egenskaper hos sina lärjungar, men äfven kunna uppvisa arbeten, hvilka för deras ståndpunkt kunna betecknas såsom goda. Detta är visserligen icke att lägga hufvudvikten vid själfva arbetsprodukten, det är endast att vid frambringandet däraf gå sådana vägar, som med logisk nödvändighet samtidigt måste leda icke allenast till en god utveckling men äfven till ett godt arbete. Här, i denna punkt, föreligger alltså en väsentlig skillnad mellan examen och skolutställningen, mellan uppvisandet af lärjungarnes kunskaper och uppvisandet af produkterna utaf deras förvärfvade färdigheter. Medan dåliga examenssvar icke nödvändigt betyda dåliga kunskaper, vittna dåliga lärjungearbeten med all säkerhet om dålig färdighet. Satsen: dåliga arbeten, dålig undervisning, har sålunda sitt fulla berättigande. Vore det nu blott så, att goda arbeten städse äfven kunde vara uttryck för god undervisning, så kunde gagnet af skolutställningar aldrig dragas i tvifvelsmål. Vi skola emellertid i det följande se, att så dessvärre ingalunda alltid är förhållandet.

Sveriges Folkskolelärarematrikel 1895. Detta af herr Per Lidell utarbetade nu i bokhandeln tillgängliga ypperliga verk, som icke allenast hvarje svensk folkskolelärare och folkskolelärarinna utan äfven alla, som intressera sig för folkundervisningen i Sverige, böra vara angelägna att hafva i sin ägo, innehåller naturligtvis jämväl åtskilliga uppgifter om slöjdundervisningen i folkskolorna.

Vid 1,566 namn betecknar en liten yxa, att vederbörande ordinarie lärare eller lärarinna leder gossarnes slöjdundervisning. Antalet *folkskolor*, i hvilka så sker, utgör 1,448, medan vid 287 särskild slöjdlärare är anställd. Motsvarande siffror utgjorde för 1885 resp. 481 och 327. »Jämföras» — säges i inledningen — »dessa siffror, finner man, hvilket betydande steg framåt slöjdundervisningen i folkskolorna tagit under den förflutna tioårsperioden.» Måhända någon med förhållandena obekant finner det egendomligt, att medan 1894 statsanslag för undervisning i slöjd utbetalats till 1,895 skolor, matrikeln, som dock gäller ett följande år, blott upptager 1,735 sådana. Skillnaden beror därpå, att dels matrikelns uppgifter blott röra egentliga folkskolor och att dels »skola» här tages i någon olika betydelse än vid uppgifterna för statsanslaget. Af matrikeln inhämtas för öfrigt, att 1895 för undervisning i manlig och qvinlig slöjd utbetalats af landstingen omkring 95,000 och af hushållningssällskapen omkring 57,000 kronor.

Vid *Kristinehamns praktiska skola*, som under Rektor *Carl Persons* ledning vunnit ett stort och välförtjänt anseende, finnes en särskild afdelning för pedagogisk snickerislöjd, träsnideri, läderplastik och glöddritning. Vi hafva nyligen vid ett besök i skolan haft tillfälle taga i betraktande af skolans lärjungar utförda arbeten, hvilka voro af synnerligen framstående beskaffenhet. Lärarinna inom denna afdelning är Fröken *Hildur Schiller*.

Dödsfall. Den pedagogiska slöjden i Amerika har nyligen lidit en stor förlust, i det att en af dess mest kända och framgångsrika förkämpar, Fröken *Meri Toppelius* ännu i jämförelsevis unga år skattat åt förgängelsen. Fröken T., dotter till generalen och chefen för finska kadettkåren, Gustaf Toppelius, var född i Fredrikshamn 1863. Efter att under några år hafva i sitt hemland verkat som lärarinna, reste hon 1890 öfver till Amerika, där hon på olika platser senast i Chicago ordnade och ledde undervisning i pedagogisk slöjd. Åtskilliga af henne utbildade lärare och lärarinnor hafva bidragit till att i Amerika gifva spridning åt hvad man där plägar kalla »den finsk-svenska slöjden». Vid ett besök för några år sedan i Europa, gästade hon jämte sin väninna, Fröken Anna Murray från Stockholm, som nu fullföljer hennes verk, äfven Nääs. Där, såsom öfverallt, vann den älskliga, fint bildade qvinnan varm sympati.

Svensk slöjd på Java. Vid sammanträde inom Batavias kretsafdelning af Nederländska Indiens Lärareförening den 16 December höll Herr *A. T. van der Meulen* ett innehållsdigert föredrag om *Slöjden på Nääs*. Herr van der Meulen, folkskollärare i Semarang på Java, har senast vistats några år i Europa och under denna tid deltagit uti tvenne kurser på Nääs.

Slöjdundervisningen inom Östergötlands län.

Ur en af den nitiske slöjdinspektören i Östergötlands län skolläraren *Malcolm Sjögren* till vederbörande styrelse mot slutet af förra året inlämnad berättelse, hafva vi blifvit satta i tillfälle meddela följande:

Enligt styrelsens förordnande har jag under innevarande

år inspekterat 74 af de 89 slöjdskolor, hvilka i år erhållit understöd af landstingsmedel.

Så vidt möjligt varit har jag sökt infinna mig i skolan utan förut skedd anmälan och under den tid undervisningen pågått, hvilket framgår af specialberättelsen, som visar att vid 50 inspektioner antalet närvarande barn äro antecknade. Härigenom har jag varit i tillfälle att erhålla kunskap om skolans hvardagslif, hvilket jag anser vara ett viktigt moment i en inspektion. Underrättar man vederbörande om sin ankomst, kan man i många fall vara säker på att finna lokal, lärare, barn och arbeten i ett prydligare skick än under de vanliga arbetstimmarne, och därigenom får man en skef uppfattning af skolans verksamhet. Till följd af skolornas spridda läge öfver hela Östergötland, den olika undervisningstiden i månader, dagar och timmar och min egen tjänstgöring har det dock varit mig omöjligt att konsekvent tillämpa denna princip.

Slöjdundervisningens ståndpunkt inom Östergötlands län må jag jämförelsevis beteckna såsom god. Endast uti tre socknar, Torpa, Skrickeby och Vestra Eneby undervisa yrkessnickare. Torpa slöjdskolor äro dock ingalunda de sämsta, tack vare den för slöjdundervisningen nitiske och verksamme fördelningsläkaren *d.r C. M. Appelberg*, som med råd och död understöder slöjdläraren. Kunde denne komma i tillfälle att genomgå en kurs vid Nääs, tror jag, att han skulle blifva en skicklig slöjdlärare, ty han har en fjorton-årig undervisningsvana och stor arbetsduglighet. Vestra Eneby, där läraren, som i fjol besökte Nääs, undervisar på ett utmärkt sätt, intager ett mera framstående rum bland länets slöjdskolor. I alla öfriga skolor handhafves slöjden af skollärare, hvilka alla genomgått en eller flera kurser vid Nääs, och är det med sann tillfredsställelse det vitsord lämnas, att de med högst få undantag, nitiskt, noggrant och ordentligt och med stigande intresse sköta sina slöjdskolor. Af specialberättelsen framgår att undervisningen varit berömlig i 33 skolor, med beröm godkänd i 30, godkänd i 21 och ej fullt godkänd i 4 skolor. 1,532 gossar hafva erhållit undervisning och cirka 16,547 godkända arbeten äro utförda, hvilket i medel- och jämna tal utgör 17 gossar och 186 arbeten för hvarje skola eller 10 à 11 arbeten för hvarje barn.

Det är ej i få församlingar, där skolläraren varit den drivande kraften till slöjdskolors inrättande. Lokal, verktyg och virke anskaffar han själf och bestrider undervisningen mot det, att han erhåller församlingens anslag af stat och landsting.

Många församlingar hafva uppfört eller inredt särskilda slöjdsalar, ofta med dryga kostnader, underhålla nödiga verktyg, inköpa erforderligt virke och aflöna sina lärare med 100, 125, 150 eller 200 kronor. För att bekosta den första uppsättningen hafva vanligtvis län upptagits, hvilka nu måste räntas och amorteras. Utan landstingets kraftiga ingripande med lämnande af understöd till de församlingar, som inrätta slöjdskolor, skulle säkerligen dessa skolors antal i närvarande stund vara ett fåtal, hvarför, då man undersöker orsakerna till slöjdundervisningens närvarande goda ståndpunkt, man har att söka dem först uti landstingets beviljande af anslag, för det andra uti lärarens själfupoffrande nitälskan för och klara uppfattning af denna undervisnings pedagogiska betydelse och för det tredje uti församlingarnas offervillighet, då det gäller folkskolans bästa i ett eller annat hänseende.

Om *slöjdundervisningens framsteg* kan jag ej vidlyftigt yttra mig, emedan jag blott äger tvenne års erfarenhet af slöjdundervisningens bedrivande inom länet. Att denna undervisning ärligen vinner större tillslutning är ett oomtvistligt faktum; ty redan inrättade skolor ökas med flera slöjdfdelningar och flera slöjdtimmar och nya skolor inrättas dels i de församlingar, som förut ägt en eller flera slöjdskolor och dels i sådana församlingar, som hittills saknat denna undervisning.

Jag tror mig med visshet veta, att antalet slöjdskolor, som komma att söka understöd 1896, komma att öfverstiga 100, ett antal som mer än fördubblats sedan slöjdinspektionen började.

Ju mera allmänt ritningarne till Nääsmodellerna anskaffas, ju mera noggrant och efter bestämda mått utföras arbetena, och härutinnan har slöjdundervisningen under innevarande år gjort ett rätt betydligt steg framåt, fast man nog ännu kan hafva åtskilligt öfrigt att önska.

Till *slöjdundervisningens brister och behof* vill jag i första rummet räkna saknaden af lämpliga lokaler. I 12 skolor är slöjden förlagd till skolsalen. Är denna ovanligt stor, så kan det nog låta sig göra att använda den nedre delen till slöjdlokal, men detta är ej alltid fallet, och där så icke är synes det mig, som slöjden innehade inhysheshjonets

